

PŘÍLOHA 1 | Porovnání zjištění s rysy efektivních škol vzdělávajících žáky ze znevýhodněného prostředí, které uvádí výzkum efektivity vzdělávání

Empirickým ověřováním společných znaků, kterými se vyznačují efektivní školy, se v mezinárodním kontextu zabývá výzkum efektivity vzdělávání (Educational Effectiveness Research, zkráceně EER). U škol vzdělávajících ve zvýšené míře žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí jsou významné shodné faktory jako u škol ostatních, přidávají se však i některé další⁶⁹. Na základě rešerše empirických výzkumů⁷⁰ existuje v současnosti shoda u devíti níže uvedených znaků efektivních škol vzdělávajících žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí. Kurzívou jsou označeny znaky specifické u škol vzdělávajících žáky ze znevýhodněného prostředí.

Důraz na výuku a učení

Důraz na výuku a učení je pro výuku sociálně znevýhodněných žáků klíčový. Školy navštívené v rámci tematického šetření se snažily především maximalizovat čas, který žáci učení věnovali. Téměř ve všech školách bylo uplatňováno doučování a nabízena pomoc s domácí přípravou. Možnosti vzdělávání žáků byly také doplňovány nízkonákladovými nebo bezplatnými volnočasovými aktivitami, díky nimž mohli žáci rozvíjet svoje zájmy, učit se trávit volný čas a byli déle vystaveni vlivu školy. U třech škol byly dále zaznamenány strategie na úrovni celé školy pro zvyšování kvality výuky.

Vedení školy

Také v rámci tematického šetření se kvalita a styl vedení školy (leadership) jeví jako zásadní. Ředitelé škol byli aktivní ve vyhledávání vhodných možností rozvoje školy v rámci dotačních titulů, budovali týmy pedagogů se sdílenou vizí, obhajovali koncept inkluzivní školy, budovali platformy pro spolupráci učitelů, měli přirozenou autoritu.

Vytváření prostředí s dostatkem informací

Prostředím s dostatkem informací je takové prostředí, ve kterém se cíleně shromažďují datové údaje, jež mohou být použity jako podklad pro další rozhodování na úrovni školy nebo třídy. Mohou mezi nimi být výsledky zkoušek, testování, školních dotazníků nebo údaje kvalitativní povahy. Shromažďování těchto informací má smysl pouze v případě, že jsou využívány pro zvyšování kvality školy. Tyto údaje ukazují, v které oblasti jsou opatření potřebná, zda dosavadní opatření zabírají, a umožňují stanovování pevně daných cílů. V navštívených školách bylo zaměření na shromažďování a vyhodnocování údajů spíše nižší, pouze tři školy disponovaly kvantitativními datovými soubory, které mapovaly některou oblast činnosti školy. Častější bylo využití údajů kvalitativní povahy, školy se např. zaměřovaly na sledování případů jednotlivých žáků, kteří měli problémy v oblasti učení nebo chování, a monitorovaly, zda se u konkrétního žáka podařilo docílit zlepšení. Školy s empatickým přístupem se prostřednictvím komunikace s rodiči snažily zjistit podstatu problému, aby na něj mohly adekvátně reagovat.

Dalším ve školách vnímaným potvrzením vhodnosti vlastních strategií byl zájem o školu, vzrůstající počty žáků, zájem o přestup žáků jiných škol díky individuálnímu přístupu, spíše intuitivně vnímaná spokojenost rodičů. V některých školách je sledováno zapojení žáků z vyloučených lokalit do školního stravování, v docházce do školní družiny či do předškolního vzdělávání (pokud je zde významná spolupráce s mateřskou školou).

Vytváření pozitivní školní kultury

Důležitá je kultura prostá obviňování (za situaci může někdo jiný, není v naší moci ji změnit). Ta byla ve školách zřetelná především u škol s empatickým přístupem, které měly snahu aktivně se snažit porozumět potřebám sociálně znevýhodněných žáků a přiměřeně na ně reagovat. Tyto školy přijímají zodpovědnost za vzdělávání sociálně znevýhodněných žáků. Uváděna je dále koherence v očekávání a hodnocení žáků napříč předměty, aby žákům bylo zřejmé, co se od nich očekává. Často uváděné je také nastavení kultury vysokého očekávání, které je, jak ukázaly rozhovory s učiteli, snižováno nedůvěrou učitelů, že žáci dokážou omezení vyplývající z rodinného prostředí překonat. Rizikovým faktorem pozitivní školní kultury je vysoká fluktuace učitelů, která nebyla v navštívených školách zjištěna. K vytváření pozitivní školní kultury může také přispívat změna složení žáků školy. Příliv žáků z rodin s vyšším SES může

⁶⁹ Tyto výzkumné výsledky nelze zjednodušeně chápat tak, že kombinace určitých faktorů na úrovni školy automaticky utváří efektivní školu. Záleží vždy na lokálních podmínkách a historii konkrétní školy [Sammons, P., Hillan, J. & Mortimore, P. (1995) Key characteristics of effective schools: a review of school effectiveness research, London, OFSTED/ Institute of Education, University of London].

⁷⁰ Závěry z empirických výzkumů pro srovnání v této kapitole byly převzaty z rešerše: Daniel Muijs, Alma Harris, Christopher Chapman, Louise Stoll & Jennifer Russ (2004) Improving Schools in Socioeconomically Disadvantaged Areas – A Review of Research Evidence, School Effectiveness and School Improvement, 15:2, 149–175.